LUND UNIVERSITY

Remissyttrande: Hemlig dataavläsning – utvärdering och permanent lagstiftning (SOU 2023:78)

Wong, Christoffer

2024

Document Version:
Förlagets slutgiltiga version

Link to publication

Citation for published version (APA):
Wong, C. (2024). Remissyttrande: Hemlig dataavläsning – utvärdering och permanent lagstiftning (SOU 2023:78).

Total number of authors:
1

Creative Commons License:
Ospecificerad

General rights
Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:
Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.
• Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
• You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
• You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: https://creativecommons.org/licenses/

Take down policy
If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Download date: 07. Nov. 2026

LUNDS UNIVERSITET
JURIDISKA FAKULTETEN

YTTRANDE

2024-03-29 Dnr V2023/3072

Juridiska fakultetsstyrelsen
Universitetslektor Christoffer Wong

Justitiedepartementet
ju.remissvar@regeringskansliet.se
kopia: ju.da@regeringskansliet.se

Remiss: Hemlig dataavläsning – utvärdering och permanent lagstiftning (SOU 2023:78)

Ju2023/02690

Juridiska fakultetsstyrelsen vid Lunds universitet, som har anmodats att yttra sig över rubricerat betänkande, får härmed avge följande yttrande. Yttrandet har utarbetats av universitetslektor Christoffer Wong.

Inledande anmärkningar

Utredningens uppdrag är omfattande. Utredningen ska för det första utvärdera den tidsbegränsade lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning. I detta ligger ett grundläggande arbete med att analysera nyttan och behovet av hemlig dataavläsning samt om lagstiftningen fått en ändamålsenlig och proportionerlig utformning. Sedan ska utredningen ta ställning till frågan om den tidsbegränsade lagen bör permanenteras. Även om det inte framgår direkt av utredningsdirektivet är det en nödvändig komponent att skaffa sig en bild av dagens brottslighet och det aktuella behovet för bekämpningen och förebyggandet av dessa brott (jämfört med behovet när lagen infördes för fyra år sedan) samt en förståelse av den tekniska utvecklingen som skett. Minimikravet för att tvångsmedlet ska permanenteras är att det har fungerat och kan antas komma fortsättningsvis att fungera tillfredsställande samt att tvångsmedlet alltjämt är proportionerligt i förhållande till den nytta som kan förväntas med dess användning. I detta sammanhang kan nämnas att den främsta fördelen med hemlig dataavläsning har varit möjligheten att komma åt krypterade uppgifter. Ett ställningstagande bör i så fall ta hänsyn till frågan om den tekniska utvecklingen har möjliggjort åtkomst till krypterade uppgifter på andra sätt samt till eventuell kunskap om nya tillvägagångssätt för kommunikation bland kriminella.

En annan fråga är om lagen bör permanenteras så fort det ovannämnda minikravet är uppfyllt eller om tröskeln börs sättas högre, t.ex. starka skäl talar för en permanenterande.

Det bör uppmärksammas att samma svar till frågan om permanentering inte behöver ges för alla former av hemlig dataavläsning. Det kan exempelvis finnas goda skäl för att hemlig dataavläsning permanenteras för att övervaka elektronisk kommunikation medan tillräckliga skäl saknas när hemlig dataavläsning används i samband med hemlig rumavlyssning. Av denna anledning uppskattar fakultetsstyrelsen utredningens arbete, som analyserar de olika tillämpningsområdena för hemlig dataavläsning i stället för att fokusera endast på den samlade effekten av hemlig dataavläsning på olika områden. I synnerhet är det viktigt att uppmärksamma att skäl som talar för att permanentera hemlig dataavläsning i straffprocessuellt syfte

inte nödvändigtvis också talar för detsamma för hemlig dataavläsning som ett preventivt tvångsmedel.

Underlaget för utvärdering

Utredningens utvärdering bygger i stort sett på myndigheternas egna redovisningar om användningen av hemlig dataavläsning. Som anmärkts redan är det utredningens förtjänst att särskilja statistiken från olika användningsområden och gjort en kvantitativ analys för varje område för sig. Sådan statistik ger i och för sig en bild på för vilka brott som hemlig dataavläsning använts, frekvens för tvångsmedlets användning, vilka typer av uppgifter som avläsningen avser, samt utfall i tillståndsprövningen.

När det gäller hemlig dataavläsnings effektivitet bygger utvärderingen på myndigheternas egna uppfattningar om vilka behov som föreligger och vad nyttan består i med användningen av tvångsmedlet. Även prognos om framtida nytta och behov har byggt på myndigheternas egna uppfattningar.

Underlaget ger således en bättre bild på hur hemlig dataavläsning har använts samt hur myndigheterna har uppfattat hemlig dataavläsnings nytta och behov. Fakultetsstyrelsen anser att detta material inte ger ett tillräckligt underlag för en vetenskaplig utvärdering av den tidsbegränsade lagen och som följd därav frågan om permanentering av lagen. Fakultetsstyrelsen kan därför, på vetenskapliga grunder, varken tillstyrka eller avstyrka utredningens slutsatser och förslag.

Behov av översyn

Som utredningen själv har konstaterat har regleringen på tvångsmedlens område skett på en mycket snabb takt. Nya tvångsmedel har nyligen införts som ännu inte hunnit bli utvärderat och det pågår parallella utredningar om andra tvångsmedel. Det är av synnerlig vikt att den samlade effekten av lagändringarna beaktas när påverkan på den enskildes personliga integritet bedöms. Detta är en fråga som aktualiseras på lagstiftningsnivå och kan inte kan lämnas åt de rättstillämpande myndigheterna att lösa från fall till fall. Fakultetsstyrelsen menar därför, att det finns en poäng i att avvakta med lagändringar innan en samlad översyn genomförs om såväl de öppna som de hemliga tvångsmedlen.

Lagstiftningsteknik om hemlig dataavläsning trots allt ska permanenteras

Väljer regeringen ändå att redan nu lämna riksdagen ett förslag till en ny, permanent, reglering av hemlig dataavläsning ser fakultetsstyrelsen fördelar med att föra in till rättegångsbalken de bestämmelserna som numera finns i den särskilda, tidsbegränsade, lagen. Detta är också det förfarande som brukar användas när andra tidsbegränsade åtgärder permanenteras. På så sätt blir det också tydligt vad det är som gäller när tvångsmedlet används straffprocessuellt, d.v.s. när det används i samband med utredningen av ett begånget brott. Liksom med de övriga tvångsmedlen i 24–28 kap. rättegångsbalken bör sådana som huvudregeln kunna användas endast när ett beslut har fattats om att inleda en förundersökning. Detta innebär att hemlig dataavläsning endast undantagsvis ska kunna användas för att utreda frågan om förundersökning bör inledas eller inte.

Det finns även fördelar med att de hemliga tvångsmedlen regleras samlade i ett eget kapitel (t.ex. ett nytt 27 a kap.) i rättegångsbalken där *både* de materiella

förutsättningarna *och* bestämmelserna om prövning av tillstånd för användning av dessa tvångsmedel anges.

Ett pedagogiskt sätt att reglera hemlig dataavläsning är att villkor för dess användning anges – när den hemliga dataavläsningen utgör verkställighetsform för ett annat tvångsmedel – tillsammans med att det bakomliggande tvångsmedlet (t.ex. hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation) regleras. Detta innebär att det blir tydligare när hemlig dataavläsning används för ett ändamål som inte är direkt kopplat till de andra tvångsmedlen som reglerats annorstädes i kapitlet.

Att den straffprocessuella användningen av hemlig dataavläsning regleras i rättegångsbalken innebär att sådan preventiv avläsning i samband med underrättelseverksamhet eller särskild utlänningskontroll bör finnas kvar i en särskild lag. Då utredningen har övervägt främst permanenteringen av hemlig dataavläsning som ett straffprocessuellt tvångsmedel har frågan om permanenteringen av hemlig dataavläsning för andra ändamål inte blivit tillräckligt utredd, varför goda skäl saknas för att även bestämmelserna om hemlig dataavläsning i preventivt syfte permanenteras.

En annan sak som fakultetsstyrelsen vill erinra om att bestämmelsen i 27 kap. 23 a § rättegångsbalken som ger åklagaren rätt att besluta om att överskottsinformation får användas för ett annat ändamål än det som har legat till grund för det tvångsmedlet som beslutats bör ses över i och med att hemlig dataavläsning permanenteras. I övrigt finns det skäl att i lag behandla den principiella frågan om användning av överskottsinformation vid användning av tvångsmedel (alltså inte enbart hemliga sådana), i stället för att lämna frågan till de rättstillämpande myndigheterna.

Enligt delegation

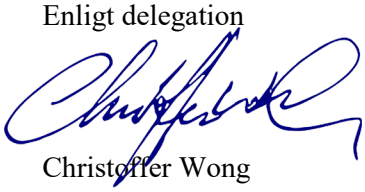

Christoffer Wong